

Stor-Elvdal kommune
Plan og næring
2480 KOPPANG

Att: prosjektingeniør Ingvald Lyngar Landet

Sollia, 16.januar 2010

Kopi:

Tove Solheim, kontakt i Sollia for gateadresser/navn i Stor-Elvdal
Sollia Fjellstyre, v/Ole Sollien
Statskog SF, v/Trond Berger

(Brev sendes via e-post, vedlagt som pdf-dokument)

Ref brev av 14.01.2010, med ref 2009/66-380/2010 arkivL32

Takk for positivt svar på vår tidligere henvendelse om Vollseterveien. Vi er takknemlige over å ha blitt hørt.

Jeg vil respektfullt få anføre følgende faghistorisk belagte synspunkter:

Når det gjelder navnene *Vollkjølen* og *Vollsetrene* som kommunen foreslår omdøpt til et annet områdenavn enn hva grendas og Solliabygdas befolkning, samt Statskog SF og Sollia Fjellstyre har brukt fra alders tid i dagligtalen og senere i all offisiell informasjon bl.a. til jegere og turister, har jeg noen opplysninger fra mine private historiske granskningsprosjekter gjennom 40 år som kanskje kan være til nytte for å belyse navnehistorikken. Siden 1960-årene har jeg arbeidet med Vuluvoldgårdens områdehistorie, samt allmenningshistorikken generelt og allmenningsbruken spesielt, i områdene Ringebru/Sollia/Hirkjølen/Imsdalen, samt studert gamle dokumenter som over et lengre tidsrom fra 1880-1950 ble gravd fram fra alle tenkelige kilder og arkiver under de omfattende rettsprosessene mellom fjellstyrene i Ringebru og Sollia, som også impliserte bruksrettsforhold i Hirkjølen og Imsdalens allmenninger. Prosessene ble igangsatt mot slutten av 1880-tallet og tatt opp igjen ca 1930 og deretter ført omtrent forløpende gjennom to tiår. De kulminerte med Høyesterettsdom under krigen, som ble stadfestet etter verdenskrigens slutt.

Vuluvoldene er det eldgamle navnet på elveslettene i dagens Sollia der hvor Vuluas øvre løp når dalbunnen ved de tre tjønnene like ved. Navnet står avtegnet på de aller første kart som finnes i Norge, som et markert veikryss hvor flere avmerkede ferdselsårer møtes. Stendalen heter det i overgangen fra Vuluvoldgårdene nordover forbi Rundtjønna, Langtjønna,

Hamntjønnna og nordover til Hamnbekken løp. Vi vet at navnet Vuluvoldene ble brukt offisielt i middelalderen og sannsynligvis var det i bruk alt i vikingtid og ennå tidligere. Aktiviteten her er flere tusen år gammel, slik serien av oldtidsfunn fra fangst og fiske viser langs Vuluas lange løp fra Vulutjønnene og ned til Setningsjøen. Det er viktige holdepunkter for å hevde at slettene og vollene langs elva alt i middelalderen var eldgamle hestebeiter, hvileplasser og fiskeplasser brukt av de eldste gårder i Ringebu, Venabygd og Fron. De bøndene som fisket her i sesongene, brukte hester med kløv og slep til transport av fangst og utstyr. Dette hestebeitelandet ble så, av Rentekammeret i København (datidens finansdepartement), etter meget omfattende og grundige saksutredninger, samt detaljert myndighetsbehandling gjennom en årrekke, beordret ryddet til gårder, med fastboende folk. Via skriv og befalinger til Amtmannen i Gudbrandsdalen ba Rentekammeret Amtmannen handle raskt og iverksatte pålegget, som skjedde gjennom fogdeembetene og sorenskriverne som var stasjonert på Fron. Rentekammeret presiserte at staten ønsket "egnede rydningsfolk" og ba fogden finne slike i Solliabygda, hvor myndighetene fra før hadde foretatt en vellykket nedsetning av rydningsfamilier, trass i karrigheten. I 1753 startet ryddingen av de to Vuluvoldgårdene, med familier med nært skyldskap på Setningsliens to opprinnelige gårder, Sollien og Dypdalen. Engebret Jonsen Sollien, med sin innflytelse og nære kontakter til dansk-norske myndigheter, forsto alt i forkant hva det ville innebære når Rentekammeret ønsket nyrydning, blant annet ut fra den nye "Forordningen om øde steders bebyggelse" som han på forhånd hadde fått vite ville komme året etter, i 1754. Med stort hastverk valgte han selv å få satt i gang rydding av Vuluvoldene som lå i Ringebu-allmenningene, for å komme eventuelle rettighetshavere i Ringebu i forkjøpet. Han utpekte sine egne slektninger til å forestå rydningsarbeidet.

Men området har en mye eldre historie. I de tidligste dokumenter jeg kjenner til, fra 1580-årene, er platået langs Vuluas sørvestside som kommunen nå tenker på å gi offisielt navn til, og der Vollsetrene ligger, benevnt i datidens embetsmannsspråk som "*Wullums kiøl*". (*embetsmennene var tyskere eller dansker*). Området var ingenmannsland, myndighetene kjente ikke til om dette egentlig var kongeallmenning eller ble eid av noen andre, men bønder i Venabygd kunne påvise tidligere bruk av sjøer der, til fising.

Wullums Kiøl er senere blitt brukt som offisielt navn i alle de eldste papirer jeg har sett, (mange slike finnes i arkivene) inkludert senere skyldsettingspapirer (1767) for Vuluvoldgårdene og andre rettskraftige, tinglyste dokumenter, f.eks. da gårdene via statlig auksjon ble utkjøpt fra staten og Ringebu-allmenningene i 1833 med fulle rettigheter, samt i andre avtaler og kontrakter. Blant disse er rettsdokumenter etter gammel strid om tømmerdrifter, beitebruk m.m. På kjølen, det flate platået mellom elvene Vulua og Snøddøla, var det opprinnelig storskog og det var blitt tatt ut spenstige tømmermengder, først i 1720-årene og enda mer ble hogd og drevet frem i 1750 og 1760-årene, da det ble langvarig strid og rettsaker om hogstrettighetene.

I dagligtalen ble dette området hetende Vollkjølen, som det fortsatt heter.

Navnet og områdets beliggenhet var blitt godt kjent for allmennhet og myndigheter i den gamle samtiden, på grunn av tømmerstridighetene, men også som følge av klagebehandling i København fra folk i Sollia over ringebubøndenes gjentatte og overlagte trakassering av nyryddernes tildelte rettigheter på Vuluvoldene, åpenlyse forsøk på å presse dem bort. De mest graverende klagene var i tidsrommet 1720-1750 blitt saksbehandlet og særbehandlet av Rentekammeret i København. Rentekammeret hadde økonomiske beveggrunner for å rydde gårder akkurat her. Staten (dvs. kongen i København = Frederik V) trengte uavlatelig penger til å reparere en skakkjørt statskasse etter mange års krigføring i Europa. Han ønsket generelt å fremme bosetting og økonomisk utvikling i alle norske kongeallmenninger, mest for å skaffe nye skatteinntekter fra rydningsfolk, men samtidig for å få økonomisk gevinst av de enorme, urørte tømmerkogene. Fastboende ga driftsmuligheter.

Og spesielt viktig var bosetting på Vuluvoldene hvor mange trafikkerte ferdselsveier møttes, av hensyn til de lettelser som bosetting ville medføre for ferdselen. De nye gårdene fikk pålegg om å holde ferdselsfolket med høy til hester og overnattingsplasser når de reiste mellom Hamar/Lillehammer og bergverkene som var etablert på Røros, Kvikne og senere Folldal. Ferdselen var stor og så omfattende at det forbauser oss i dag. Gruvedriften og trafikken hadde utspring fra Tyskland i sør, og varehandelen og transporten av fødevarer, malm og enorme mengder trekull var tvingende nødvendig for at kongens kasse skulle tjene på bergverksdriften i norddalene. Det er også i denne sammenheng god dokumentasjon på at navnene Vuluvoldene og Vollkjølen ("*Wullums kiøl*") fra alders tid var godt innarbeidede navn knyttet til ferdselen. Alle gårdene i Gudbrandsdalen brukte disse navnene, men også amtmenn og fogder, samt deres foresatte, det vil si myndighetene i Danmark. I militære kretser var spesielt ferdselsleden *Vuludalsråken* velkjent, den eldgamle kløvstien fra Fron til Vuluvollene og videre østover, kjent som raskeste oppmarsjvei for tropper til og fra Sverige. Den er omtalt opp gjennom historien både som *Fiskeveien* og *Blesterveien* fra Sollia mot Sverige. Det finnes indikasjoner på at Sinclairhæren hadde aktet seg denne fjellveien via Sollia på sin ferd fra Romsdalen mot Sverige i 1612, som endte i blodbadet ved Kringen hvor skottehæren ble tilintetgjort.

Men i dagligtalen i Sollia senere, gjennom de 250 årene som er gått siden navnet først er innført i skyldsettingsdokumentene for av Vuluvoldgårdene i 1767 – en tinglyst rettshandling som gjelder fortsatt, har området som kommunen nå vil omdøpe alltid hett Vollkjølen, og setrene på Vollkjølen Vollsetrene. Skrivemåten har alltid vært slik som jeg bruker den her.

Slik bør det fortsatt være, mener vi i Sollia. Kommunen bør ikke uten videre endre navn og skrivemåter. Vi foreslår at kommunen formaliserer disse navnene og den skrivemåte som alle i bygda alltid har brukt, og som folk nok *uansett* vil fortsette å bruke i dagligtalen.

Grenda og gårdene blir i dagligtalen av folk i Sollia også omtalt som Vollgrenda, Vollgardene, eller "sø på Volla" på dialekt. Byggmester Jan Helgesen i Sollia har fortalt meg at det til og

med har vært eget navn på den grove og stenrike elvegrusen, dvs. grunnen i området, som er spesielt stabil og frostsikker, og har vært kalt "Vollgrunn" av gammelt folk. ("*Her er det så godt som Vollgrunn*", sa Jan de gangene han skulle bygge hus i Sollia og traff på god og frostsikker grusgrunn der hvor han gravde ut tomt).

I den fluefiskebaserte gårdsturismen som utviklet seg på Vuluvoldgårdene etter verdenskrigen og utover 1950-årene, markedsførte de tre gårdene seg som *Wollum Gård*. Det finnes bevart gamle vei- og stedskilt, flere typer reklamemateriell, m.m., som viser dette og som særlig min bestefar *Ole Wollum* (1887-1974) finansierte og fikk til et visst samarbeid om.

Slektsnavnet **Wollum** med u, er den gamle og eldste formen.

Alt det jeg omtaler i dette skrevet går frem av forskjellige offisielle papirer, som når det gjelder de eldste dokumenter for disse gårdenes vedkommende ligger i **Riksarkivet**. Papirene er arkivert under fogde-regnskapene som ble innberettet dit fra fogdeembetene på Fron, og altså ikke oppbevart i Statsarkivene på Hamar eller andre steder, ettersom gårdene er anlagt i kongens allmenning før både den senere statsforvaltningen inntrådte for bygdeallmenningene, og setrene på Vollkjølen er anlagt fra tre gårder i Venabygda før 1650, det vil si før Sollias bosettingshistorie, før de første norske manntallsføringer og før de første allmenningslover kom til i Norge.

Slektsnavnet Wollum er en utledet dativform (dativ flertall) av navnet Vuluvollene. Betydningen av voll er bl.a. *slette, f.eks elveslette, egnet for beiting og forhøsting* (kilde: *Olav Bø*, 1959). Gudbrandsdølene sa historisk f.eks: "*oss ha vore burti Vollum på fisjing*" – og..., de sier dette ordrett slik også i dag.

De sa aldri Vollom, (kilder: *de oppgis av Dr. philos Edv. K. Barth*: professor *Olav Bø*, folkeminnegransker ved Institutt for folkeminnevitenskap ved UiO, folkeminnegransker og stortingsrepresentant *Einar Hovdhaugen* (Venabygd, han var ofte i Sollia på Wollum), språkforsker *Finn E. Vinje*, UiO, universitetsbibliotekar *Øyvind Anker*, Universitetsbiblioteket i Oslo, sistnevnte var lommekjent med venner på alle gårder etter 50 år som feriegjest med hytte i Sollia).

Essensen i hva alle disse kilder opplyser, er følgende: *Visse preposisjoner i gamle gudbrandsdalsdialekter styrer dativ. I Ringebu sa man aldri Vollom, men "burti Vollum", som er objektsformen/dativ-formen, med u.*

Jeg vil peke på at Vollom-formen er helt ukjent i Sollia og i gårdenes godt dokumenterte historie. Denne feilaktige skrivemåten ble dessverre ukritisk og uten saksbehandling og høring innført av samnorskfolk i kartverk og navnerregistre på 1950-tallet og så siden brukt i kart som ble trykket i 1962. Ingen i Sollia sier Vollom, og ingen har noen gang gjort det.

Betegnelsen **Vollom, og Vollomsætrene**, som kommunen foreslår som områdenavn, er derfor en historisk ukorrekthet og forvanskning.

Disse plutselige navneendringene skyldtes ifølge Dr. philos Edvard K. Barth "*overivrige samnorskfolk fra Statens Kartverk og stedsnavnutvalget*". (Barth 1968). Dr. Barth førte i flere år korrespondanse med Statens Kartverk og Statens Stedsnavnsregister (forløper) om dette på vegne av seg selv, min far Åsmund Wollum og andre interesserte lokale bønder og fjellfolk han hadde kontakt med i mange bygder rundt Rondane-området. Deres ønske var å få rettet opp de alvorligste feil og skavanker som bygdefolket hadde avdekket og påpekt i forarbeidene til de nye kartoppdateringene som den gang var under forberedelse, (til nyttingen i 1968?). Men statens kartfolk malte langsomt og trakk sine svar ut i tid (med vilje?) slik at svarene til dr. Barth kom for sent, med det resultat at de reviderte kartbladene ble trykket med alle gamle feil også i den nytgitte utgaven, som benyttes ennå i dag.

Men i ettertid fikk altså Edv. K. Barth medhold i at den gamle navneformen knyttet til Vuluvoldene var um, dvs. slik som i det gamle slektsnavnet. Han påviste bl.a. at alle menn og kvinner som emigrerte fra de tre Vuluvoldgårdene til USA i tidsrommet mellom 1846 og 1903, (mer enn 25 personer), brukte slektsnavnet Wollum ved ankomst til USA og i ettertid. Ingen brukte Vollom. Alle etterfølgende slekter i USA bruker navnet Wollum fortsatt, det dreier seg om mer enn 50 familier og flere hundre personer. Det samme gjelder alle i min familie i Norge.

For kuriositetens skyld kan det nevnes som et bevis på steile holdninger og tjenestelig uforstand hos de statlige språkinstansene den gang, at de samme samnorsk- og nynorskfolkene overfor lokalbefolkningen i Rondane i mange år hadde insistert på at navnet Melrakkhaugen og Melrakkhaugene (som fra alders tid finnes flere steder i Rondane og Sollia) snarest måtte "fornorskes" og at de heretter måtte skrives Mjølrakkhaugen og Mjølrakkhaugane, som så uten videre ble innført i alt kartmateriale. Men hva disse såkalte "eksperter" ikke hadde kunnskap om, var at *Melrakke* er det eldgamle norske navnet på fjellrev. Stedsnavnet hadde intet med mjøl å gjøre, men oppsto der hvor fjellreven hadde hi inngravd i sandhauger. ("Eksperterne" hevdet hårdnakket at navnet kom av at haugene lignet sammenblåste mjølhauger!). Altså ble filologene i kartverket tatt på "fersken" av zoologen dr. Edv. K. Barth og dette ble senere en pinlig offentlig sak i den akademiske samtiden, for både Statens kartverk og Stedsnavnsregistrene.

Dette som eksempel på at de ukorrekte navnene **Vollomsætra** og **Vollom** som feilaktig står på kartene i dag, ikke blir mer korrekte uansett hvor ofte de gjentas som såkalte "offisielle" i Statens kartverk og stedsnavnregistrene, og av folkene der.

Statens rådgivere sitter ofte langt unna bygdene, med svak eller ingen lokalkunnskap, og har ikke alltid rett. Det hører med til forholdet at akkurat i denne tidsepoken (1950-1965) som dagens kartblader og navnregistre skriver seg fra, var samnorskfolkene ytterst dominerende og presset på i alle sammenhenger i Norge for å få gjennomslag for sine

samnorskforvrengninger, særlig av stedsnavn. Håpløse skrivemåter som *Vorda* når vi i Sollia sier *Vola*, med tjukk l, (om fjelltopper), og *Tjørna* (småvann) hvor det i Sollia alltid har hett *tjønna*, er andre eksempler på dårlig skjønn og rene embetsfeilgrep, som for lengst skulle vært krevd korrigeret på Østerdalskartbladene. Navneutvalget burde ta fatt i dette og få fjernet alle slike ukorrekte skrivemåter for gamle stedsnavn og slektsnavn.

I Stor-Elvdal og Sollia har det – i motsetning til Gudbrandsdalen - *aldri* vært snakket nynorskformer i dialekter slik man kjenner dem fra Ivar Aasens vestlandsområder. Mot Nord-Atnedalen, nord for Atnasjøen, går derimot et skarpt dialektskille, hvor det helt til i dag er blitt talt dialektformer med utspring i Fron-dialekt. (området var Fron og Dovre-allmenninger fra gammelt). Men Sollia og Stor-Elvdal og hele det indre Østlandsområdet har ikke nynorskformer i sine dialekter, og har dessuten trange e-er og bruker f.eks. ikke diftonger, heller ikke æ-formen. F.eks heter det ikke rein og reinsdyr i våre byggedialekter, men ren og rensdyr, rensgraver, rensmåså, (om kvitkrullaven) osv. Det heter seter og setra, aldri sæter. At statens kartverk og fagfolk først ikke ville akseptere dette faktum, irriterte den ytterst korrekte vitenskapsmannen Edvard K. Barth sterkt, og mange med ham. Det var lenge umulig å bli hørt. Men han kunne, etter å ha tatt dette opp gjentatte ganger, til sist støtte seg på så mange faguttalelser fra en lang rekke filologer og forskere at han til sist fikk dette korrigeret. Korrespondansen finnes bl.a. i arkivene hos Statens Kartverk og også til deler i Riksarkivet. Den er avslørende for tankegangen og staheten som rådde hos navnekonsulentene den gang, og til dels god underholdning.

Forslag/Konklusjon:

Hvis vi som har tilhold i Sollia og lokalbefolkningen kan ha noen innflytelse på navnevalget for området Vollkjølen, foreslår vi med bakgrunn i omfattende dokumentasjon fra alders tid at området fra kommunens side blir offisielt lydende på det navn som har vært brukt i over 250 år og som brukes av bygdas folk fortsatt, som er:

Vollkjølen, (dvs. områdeadressen)

Vollsetra/Vollsetrene

Vollgrenda

Gårdenes navn er Østre Vuluvollen, Søndre, (41/1) Østre Vuluvollen, Nordre (41/2) og Vestre Vuluvollen (42/1)

Med vennlig hilsen

Lars Otto Wollum
for Østre Vuluvollen, Nordre